

“
SU ŽALGIRIU – UŽ LIETUVĄ!

ŽALGIRIS

Nepamiršk pareigų dievams ir protėviams

Žinomas Lietuvos muzikantas, vienas grupės „Atalyja“ lyderių, lietuvių liaudies dainų ir senosios lietuvių kultūros puoselėtojas Gediminas ŽILYS vos prieš keletą dienų išleido solinį savo dainų albumą „Dievaitavimai“, kuriame surinktos vien tik apeiginės, sakralinės, senąja Lietuva dvelkiančios giesmės, skirtos žmogaus gimimui, iniciacijai, vestuvėms, mirčiai, pirmajam metų jaunam mėnuliui - Dievo Kumeliukui, saulei, Laimai, Giltinei pagarbinti... Šia proga kalbamės su menininku apie nacionalinę lietuvių kultūrą, lietuviybės dvasią ir lietuvių liaudies tautosaką, užgimstančią šiandien.

R Rimvydas STANKEVIČIUS
„Respublikos“ žurnalistas

- Pradėkime nuo albumo pavadinimo. „Dievaitavimai“ - kas tai? Dievo ieškojimai?.. Dievo kvietimai?.. Ar pats sugalvojote tokį žodį?

- Ne, nesugalvojau - šis žodis yra ir didžiajame „Lietuvių kalbos žodyne“. Žodis dievaitauti kilęs iš žodžio dievaitis ir reiškia „garbinti dievus, giedoti jiems, apeigauti“. Taip pat yra žodis dievaitiškiškai - senojo lietuvių tikėjimo išpažintojai.

Šiuo žodžiu pavadindamas albumą norėjau pabrėžti, kad mūsų gyvenimas gali ir turi būti suvokiamas ne vien buitiniame, bet ir būtinėje plotmėje - kiekviena mūsų gyvenimo dominantė turi taip pat ir aukštesniąją prasmę. Kaip tik todėl gimstant žmogui, gaubiant nuometu nuotaką, laiminant kūdikį, laidojant mirusįjį nuo seno yra giedama ir atliekama tam tikra apeiga. Taigi ir šiame albume - ne šiaip dainos, bet apeiginės giesmės, skirtos mūsų seniesiems dievams, dievaitams, taip pat ir žmogaus gyvenimui pagerbti.

- „Respublikoje“ jau esame rašę, kad neretai ir pats imatės vaidilos pareigų - tenka išties atlikti apeiginius ritualus senąjį tikėjimą išpažįstančių lietuvių vestuvėse, jų vaikų krikštynose ir panašiai. Todėl noriu paklausti, ar giesmės, kurias randame „Dievaitavimuose“, - tikros, veiksnios, išbandytos apeigose?

- Šis albumas vis dėlto ne kulto, o meno kūrinys, todėl aranžuotėmis, instrumentuote buvo siekiama estetinės, meninės kokybės. Bet giesmės, jų tekstai išties visi lig vieno jau yra mano naudoti apeigose.

Leisdamas šį albumą jaučiu atliekantis savo pareigą seniesiems baltų dievams. Kitados šią frazę suradau „Upanišadose“ ir išsirašiau į užrašų knygutę: „Nepamiršk savo pareigų dievams ir protėviams.“ Šiuo kūriniu tarsi ir pasakau, kad neužmirštu ir noriu kitiems tai priminti.

Žodžiai „pareiga protėviams“ šiuolaikiniame pasaulyje skamba galbūt keistai, neva kaip galima turėti pareigų tam, kas jau praėjo, ko

Irmanto Sidarevičiaus nuotr.

jau nebėra, bet iš tiesų tai itin svarbu - suvokta pareiga turėtų būti kiekvieno mūsų gyvenimo vertikali ašis. Jei įsiklausysime, išgirsime, kad žodžiai „atiduok, ką privalai“, kuriuos tarė miško broliai, skamba kiekvieno mūsų širdyje. Ta pati mintis išsakoma ir jų šūkiu „Dievui ir Tėvynei“.

Tik gražindami dievams ir protėviams tai, kas jiems priklauso ir atlikdami jiems pareigą, kuriame ir tęsiame Lietuvą. Šitai, po teisybei, ir turėtų būti visų mūsų gyvenimų bendras vardiklis: kalbėti lietuviškai, gyventi Lietuvoje, kurti Lietuvai ir kurti Lietuvą. Kiekvienas turime savo likimą, savo profesijas, savo išskirtinių bruožų - kiekvienas turime kitokią galimybių lauką tą pareigą pildyti: vienas - kaip poetas, kitas - kaip verslininkas ar politikas... Bet kurią savo veiklą galėtume suvokti bei atlikti ne tik dėl asmeninės sėkmės, bet turėdami omenyje savąją pareigą: „Dievams ir protėviams“.

Kitados, stovėdamas ant alkakalnio, širdyje pasižadėjau šį tą nuveikti senąjai lietuvių kultūrai, tad šis albumas - manoji atnaša jai.

- Albumo viršelio vidinė pusė - pėduoto akmens nuotrauka. Kas tai per akmuo ir kodėl būtent jis pasirinktas „Dievaitavimams“ apipavidalinti?

- Tai ne šiaip akmuo, o istorinis paminklas - šventas Vilkelių akmuo, kuriame įspaustos keturių dievų pėdos. Įdomu tai, kad bėgant amžiams, keičiantis Lietuvos religijai, akmuo vis tiek išliko šventas - tik dievų pėdos žmonių pasakojimuose palengva pavirto Marijos ir Jėzaus pėdomis. Melioracijos laikais šis akmuo buvo dingęs - melioratorius, kuriam buvo liepta šį akmenį suskaldyti, neišdrįso prieš jį pakelti rankos - nuvežė į netoliese esančią sodybą ir paliko žmonėms saugoti. Tas melioratorius juste pajuto, kad tai - ne šiaip sau akmuo. Pajuto iš jo plūstančią mūsų protėvių dvasią, istorijos dvasią...

▶ Leisdamas šį albumą jaučiu atliekantis savo pareigą seniesiems baltų dievams

Man buvo svarbu, kad giesmių albumas tarsi išsiskleistų iš šio akmens. Tai lyg ir koks patikrinimas šiandienos žmonėms, kad Dievo pėdsakų mūsų pasaulyje, mažučiuose kiekvieno mūsų asmeniuose gyvenimuose tebesama, kad tų pėdsakų net ir naujų vis dar atsiranda šalia mūsų.

- Dabar - apie turinį. Kiek suprantu, tai vientisa, nedalo-

ma epopėja, o ne paskirų dainų rinkinys?

- Taip ir yra. Albumas sudarytas iš trijų dalių. Pirmoji - „Praverk vartus“ - apie apeigas, skirtas žemiškojo žmogaus gyvenimo švenčių ratui, antroji - „Dangaus vartuos“ - tarsi žvilgsnis aukštyn, bandymas bendrauti su dievais, aukštesniąja galia. Trečioji - „Užsivėrė žemės vartai“ - skirta mirčiai, išėjimui iš šio pasaulio į vėlių valdas.

Albumas - vientisas žmogaus gyvenimo kelias nuo gimimo iki išėjimo anapus. Taip pat ir patikrinimas, kad esame ne vieni, kad šalia mūsų, virš mūsų, su mumis visada yra ir dievai. Viena mano giesmių byloja: „Su dievais mes atei-

nam, su dievais mes išeinam ir su dievais mes paliekam“, o tai ir yra svarbiausioji albumo giesmių jungtis ir pagrindinė mintis, kurią juo noriu išstarti.

- Kaip suprantu, pagrindinis albumo adresatas - dievai ir protėviai? Na, o kokiems gyvųjų pasaulio atstovams jis skirtas?

- Kiekvienam, kuriam tai pasirodys svarbu arba gražu. Norėjau

su šiandienos žmonėmis pasidalinti senojo baltų pasaulio dvasiniu gyvenimu, tiksliau, subjektyvia to gyvenimo interpretacija. Tai - subjektyvus, asmeninis noras pasakyti, kad ir šiandien gyvenimas su dievais ir gyvenimas per dievus yra, kad jis gali būti gilus ir gražus, gali padėti mums įprasminti savuosius gyvenimus.

Be to, tai - šiandien užgimstanti tautosaka, dabartinė lietuvių liaudies kūryba. Man atrodo itin svarbu lietuvių liaudies kultūrinį palikimą ne tik saugoti, bet ir leisti tai kultūrai gyvuoti, augti, skleisti čia ir dabar. Formos gali būti kuo įvairiausios - nuo šiuolaikinės poezijos, roko muzikos iki tautosakos bei mitologijos mokslo, kuris vis iš naujo atranda, peržiūri ir apmąsto folklorą, idant jis nevirstų vien tik saugoma muziejine vertybe. Čia kaip ir su kalba - ji gyvena tik tuomet, kai paprastų žmonių kasdieniuose gyvenimuose ja yra šnekama, - knygos ir žodynai gali kalbą saugoti, bet atgaivinti, prikelti kalbos jėgą neįstengs. Taigi noriu, kad baltiškoji senoji kultūra būtų ne tik saugoma - kad ji alsuotų.

Esu įsitikinęs, kad šiandienos menininkai privalo dalyvauti nacionalinės kultūros kūrimo kontekste. Juk kitą sykį net ir ne itin vykęs kūrinys yra itin vertingas tuo, kad praplečia kontekstus, suteikia atramą, pasiūlo idėjų kitų žmonių kūriniais, kurie galbūt bus stipresni ir paveikesni.

Buvimas tautinėje kultūroje atkuria senąsias mūsų dvasios matricas. Bendraudami su žmonėmis kalbame ne tik žodžiais, bet ir vaizdiniais, mitais, melodijomis, pasaulėjauta... Mūsų kultūros vaizdiniai yra labai bendražmogiški ir kalba apie tai, kas svarbiausia, - apie sielą, apie santykį su aukštesniąja jėga ir pasauliu, apie gyvenimo kelią ir jo vertę, apie moralines vertybes. Apie visa tai stengiuosi kalbėti ir aš savaisiais „Dievaitavimais“.

- Na, o pabaigoje išsiaiškinkime dėl giesmių autentikos. Kiek šis albumas yra jūsų, o kiek lietuvių liaudies kūryba?

- Dalis melodijų yra autentiškos lietuvių liaudies melodijos, dalis - sukurtos mano. Esama ir sutartinių, kurių melodijos mena dar ir tų senųjų, tikrųjų dievaitavimų laikus.

Yra tekstų susagstytų iš liaudies mįslių, patarlių, mitų, paskirų senųjų dainų tekstų fragmentų, ir ne tik lietuvių - taip pat ir latvių, visų senųjų baltų tautų. Juos dėliodamas neleidžiu sau jokios savivalės, paisau per amžius nusistovėjusių būtybių ir reiškinių santykių tekste, baltiškos pasaulėjautos, kultūrinės, senosios religinės tradicijos... Todėl netgi nesakau, kad tuos tekstus dainoms aš sukuriau - sakau, kad kūrybiškai tęsiu, nes tai kur kas tiksliau nusakau, ką stengiuosi padaryti - nenoriu nieko kalbėti nuo savęs, mėginu tiesiog leisti per save, per šias giesmes kalbėti dievams ir protėviams.

